

KERKBLAD

Jaargang 30 - nummer 19
vrijdag 27 oktober 2023
editie Dokkum e.o.

G e a n d e w e i

*'De zielenvisserij' door Adriaen Pietersz.
van der Venne, 1614, zie pagina 5*

Protestantse
Kerk

Complete geschiedenis van Reformatie

De waarde
van vriendschap

Geloven zonder kerk is als
voetballen zonder elftal

De vrouw van Lot

Column Demi Groenevelt

Vriendschap

Ik kan komen
en gaan
Zoals een golf
in de zee
Maar ben ik echt
Dan ga ik een leven
lang mee
In goede en slechte
tijden
Je bent niet meer
alleen
Want zodra je me nodig hebt
Sla ik een arm om je heen
Koester mij en misbruik mij niet
Dan ben ik er voor je
Ook al zie je mij niet

Dit jaar zong het Gospelkoor G-Roots op de Admiraliteitsdagen in Dokkum als laatste lied *That's what friends are for* – dat is waar vrienden voor zijn. Het nummer raakte mij, omdat de waarde van vriendschap en de liefde van de mensen die om mij heen staan, in dit lied zo duidelijk naar voren komen.

Vriendschap, het gaat veel verder dan er voor elkaar zijn. Vrienden houden je herinneringen levend, ze kennen je diepste dalen en duimen voor je bij je grootste hoogtepunten. Je kunt op ze rekenen en altijd bij ze terecht. Je leert van ze, ze stimuleren je en ze zullen altijd aan je zijde staan. Altijd? Ja, zolang jij ook aan hun zijde wilt staan. Kwetsbaarheid maakt vriendschap juist zo kostbaar.

Het thema blijft niet alleen een grote rol spelen in ons dagelijkse leven, het wordt ook benoemd in de Bijbel. Johannes 15 vers 13 zegt (in De Nieuwe Bijbelvertaling) dat er geen grotere liefde is dan je leven te geven voor je vrienden. Hij doelt daarmee op Jezus. Jezus wil zich jouw vriend noemen. Hij wil met jou die vriendschap aangaan. Hij wil dat je weet dat je altijd bij Hem terecht kan en dat je altijd op Hem kan rekenen.

Het bovenstaande schrijf ik hier, omdat het lied mij ook een ander deel van de werkelijkheid liet zien. Ik weet dat vriendschap niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Ik weet hoeveel mensen er eenzaam zijn en ik weet dat er voor echte vriendschap geen beter woord is dan dankbaarheid. Maar vergeet niet dat Hij er altijd voor je is, want *‘That's what friends are for’*.

Demi Groenevelt uit Dokkum studeert rechtsgeleerdheid in Groningen

Meditatie Ontmoeten en verbinden

Als de HEER het huis niet bouwt,
vergeefs zwoegen de bouwers;
als de HEER de stad niet bewaakt,
vergeefs doet de wachter zijn ronde.

In onze gemeente hadden we begin deze maand een startzondag. Een dag waarbij iedereen welkom was: jong, oud, lid van de gemeente of gast. Het is een mooie traditie in de kerk om op deze manier ‘het winterwerk’ weer op te starten na de zomerperiode, een periode van rust. Samen met een enthousiaste groep vrijwilligers hebben we deze zondag georganiseerd. Een dag van ontmoeting en verbinding. Met elkaar en met God.

Een paar weken vóór deze dag gingen we met de jeugd van de gemeente op kamp. Een prachtige belevenis. Een geweldig mooi weekend van ontmoeting en verbinding. Met elkaar en met God.

In dezelfde periode mocht ik spreken bij de Noordermannen, een beweging voor mannen, die samen op zoek zijn naar meer van God in hun leven. Het was een mooie avond van ontmoeting en verbinding. Met elkaar en met God.

Kort daarna was ik op een zondagmiddag bij een ‘boerenpraise’ in een boerenschuur in Morra. Een prachtige middag waarin we met elkaar zongen tot Gods eer, luisterden naar Gods Woord en samen in gebed waren. Het was een middag van ontmoeting en verbinding. Met elkaar en met God.

Dit is ook ‘de kerk’

Ik lees heel wat verhalen in kranten, magazines en boeken over ‘de kerk’. Veel van deze verhalen zijn niet positief. Het lijkt in deze verhalen niet zo goed te gaan met ‘de kerk’. Het is natuurlijk wel de vraag wat we dan precies met ‘de kerk’ bedoelen.

Ja, misschien ziet ‘het instituut kerk’ er wel wat anders uit dan we misschien gewend zijn of gewenst vinden.

Vergeefs is het dat je vroeg opstaat,
je laat te ruste legt,
je aftobt voor wat brood –
Hij geeft het zijn lieveling in de slaap.
Psalm 127 vers 1 en 21

door Ronald Bouw

Dalende ledenaantallen, lagere opkomsten in onze diensten, soms lastig om de financiën op orde te krijgen.

Maar... De verhalen die ik hierboven beschreef zijn óók verhalen van ‘de kerk’. Verhalen over mensen die de gemeenschap zoeken, de verbinding. Met elkaar en met God.

Relativeren

Psalm 127 leert ons om te relateren. En dan met name onze eigen inspanningen. We ploeteren wat af om onze kerken en organisaties in stand te houden. We maken allerlei vormen van beleid in en om de kerk. We maken draaiboeken om een nieuw seizoen op te starten. Maar psalm 127 leert ons een belangrijke les: *Als de Heer het huis niet bouwt, vergeefs zwoegen de bouwers*.

Daarmee beweer ik niet dat we al ons kerkenwerk doen zonder met God rekening te houden. Maar soms lijken we wel heel erg te vertrouwen op onze inspanningen, om wat we kennen, in stand te houden.

De bovenstaande voorbeelden helpen mij in elk geval om met een glimlach naar al mijn eigen inspanningen te kijken. Ze helpen mij om te constateren dat God, de Heer, ook buiten onze eigen kerkmuren Zijn werk doet. Ze laten mij zien dat er zoveel moois is om over te praten en van te genieten.

Gods kerk is springlevend!
Gods werk gaat altijd door.
We mogen ons laten inzetten door Hem,
maar Hij zorgt voor groei en bloei.
Hij geeft het zijn lieveling zelfs in de slaap!

Ronald Bouw is voorganger van de Gereformeerde Kerk van Driezum-Wälterswäld

Leesrooster	Week 44, 29 oktober t/m 4 november
	zondag Openbaring 6:1-8
	maandag Openbaring 6:9-17
	dinsdag Psalm 10
	woensdag Openbaring 7:1-17
	donderdag Openbaring 8:1-13
	vrijdag Openbaring 9:1-12
zaterdag Openbaring 9:13-21	

Week 43, 22 t/m 28 oktober
zondag Matteüs 23:1-15
maandag Matteüs 23:16-28
dinsdag Matteüs 23:29-39
woensdag Psalm 11
donderdag Openbaring 10:1-11
vrijdag Openbaring 11:1-14
zaterdag Openbaring 11:15-19

Persoonlijk

Kun je geloven zonder kerk?

Kun je geloven zonder kerk? Natuurlijk kan dat! Denk aan christenen in de Arabische wereld. Steeds meer mensen komen daar tot geloof, via radio-uitzendingen of via een droom waarin Jezus aan hen verschijnt. Voor hen is het niet slim om zich als christen te laten kennen of naar een kerk te gaan. In Iran zijn de meeste christenen in het geheim christen. Ze geloven in hun eentje. *door ds. Peter Smilde*

Ook in Nederland zijn er talloze christenen die geloven zonder kerk. Ze vinden kerkdiensten saai en onnodig. Of ze hebben nare ervaringen gehad met de kerk en willen niet meer bij die club horen. Sinds corona hebben mensen bovendien ervaren dat je ook thuis voor de tv kunt genieten van kwalitatief goede kerkdiensten. Waarom zou je dan nog naar een kerk gaan? Je kunt toch ook in je eentje bidden en proberen een waardige volgeling van Jezus te zijn? Zelfs in de Bijbel zie je gelovige enkelingen. De profeet Elia bijvoorbeeld geloofde lange tijd zonder 'kerk' om de eenvoudige reden dat er geen enkele gelovige meer was overgebleven in Israël (dacht hij).

Er is echter één probleem met geloven zonder kerk. Op de lange duur houd je het niet vol. Het is net als voetballen zonder elftal. Of trouwen zonder partner. In je eentje zwakt het af. Geloven is een 'teamsport'. Nou ja, misschien lukt het jónog wel om zonder kerk te geloven omdat je een degelijke kerkelijke opvoeding hebt gehad. Maar met de volgende generatie is het voorbij. Zelfs Elia hield het niet vol. Hij werd neerslachtig en mismoedig.

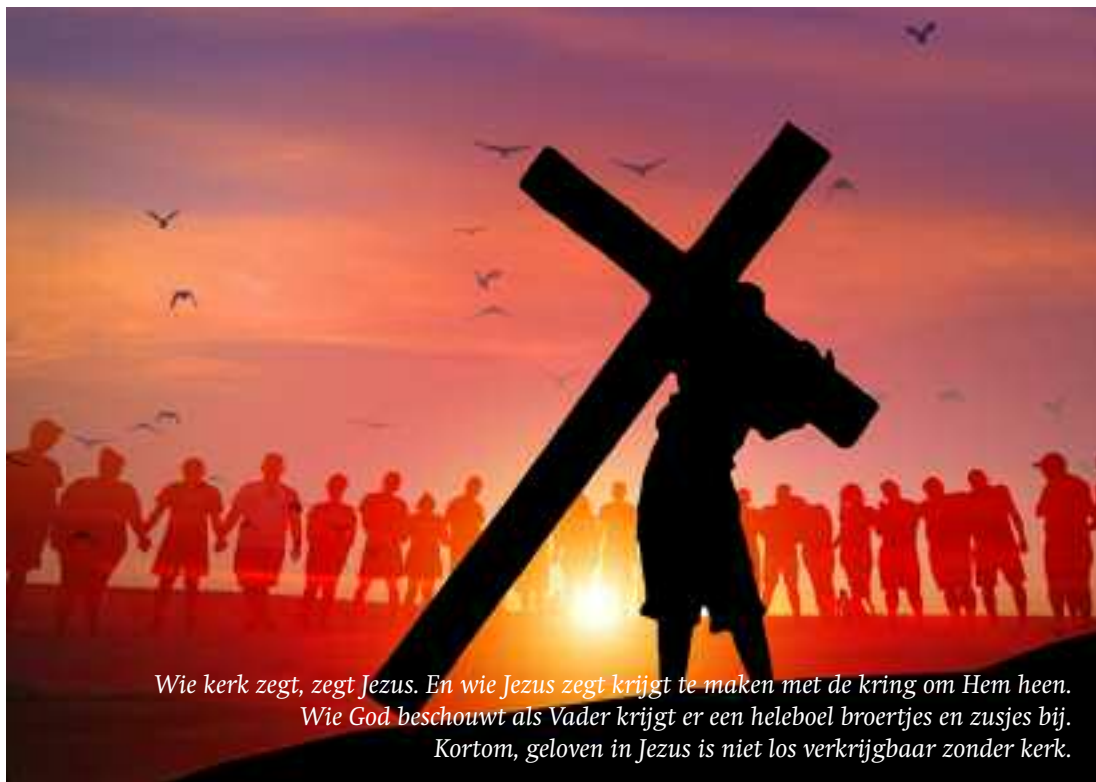
Ik ben er van overtuigd dat je voor een stevig en duurzaam geloof een kerk nodig hebt. En met kerk bedoel ik niet een mooi gebouw, al is dat een prettige bijkomstigheid, maar een geloofsgemeenschap: mensen met wie je je geloof kunt delen. Ik heb daar drie belangrijke argumenten voor.

1. Omdat de kerk van Jezus Christus is

Eens vroeg Jezus aan zijn discipelen: 'Wie denken jullie dat Ik ben?' Simon antwoordde: 'U bent de Messias, de Zoon van de levende God.' Jezus keek hem aan en zei: 'Jij heet voortaan Petrus, rots, want op jou zal ik mijn kerk (*ekklesia*) bouwen.' Jezus heeft het over mijn kerk, mijn *ekklesia*. Wij denken bij kerk vaak aan de dominee van een kerk, of aan een club mensen die wat met elkaar hebben, of aan een bepaalde denominatie (baptist, gereformeerd, protestant, katholiek). Toch heb je dan niet de essentie van de kerk te pakken. Daarvoor moet je door de uiterlijkheden heen kijken en je oog richten op de eigenaar van de kerk: Jezus Messias. Wie kerk zegt, zegt Jezus. En wie Jezus zegt krijgt te maken met de kring om Hem heen. Wie God beschouwt als Vader krijgt er een heleboel broertjes en zusjes bij. Kortom, geloven in Jezus is niet los verkrijgbaar zonder kerk.

2. Omdat je samen sterker staat

Prediker schrijft ergens dat je samen sterker staat dan alleen. Wanneer je bijvoorbeeld valt en er is niemand die je overeind helpt, ben je

Wie kerk zegt, zegt Jezus. En wie Jezus zegt krijgt te maken met de kring om Hem heen. Wie God beschouwt als Vader krijgt er een heleboel broertjes en zusjes bij. Kortom, geloven in Jezus is niet los verkrijgbaar zonder kerk.

er slecht aan toe. Of stel dat de nacht koud is en je slaapt alleen, hoe wordt je dan warm? Wij leven in een maatschappij die steeds individualistischer wordt. Op zich is dat niet negatief. Leven in een hechte groep kan erg belemmend zijn. Maar de keerzijde van individualisme is eenzaamheid. In Nederland voelt 14 procent van de mensen zich zéér eenzaam, 34 procent af en toe. Eenzaamheid is een stil en tergend verdriet.

Ook in het geloof kun je vereenzamen. Daardoor brokkelt je geloof af en blijft er op den duur weinig van over. Zeker, geloof is iets individueels en persoonlijks, maar realiseer je dat jij als gelovige een klein puzzelstukje bent in een groter geheel. Je bent een lichaamsdeel en je hebt elkaar nodig om een lichaam te vormen: het lichaam van Christus. Persoonlijk beleef ik dat ook zo. Ik heb het nodig om regelmatig even uit mijn individuele geloof te stappen en samen te geloven, te zingen, te bidden, te werken. Samen geloven is onvergelijkelijk veel rijker dan alleen geloven.

3. Omdat je samen geestelijke offers kunt brengen

Dit is misschien wel de belangrijkste reden waarom de kerk nodig is. In 1Petrus 2 lees ik: Voeg u bij Hem (Jezus). Bij de levende steen die door de mensen werd afgekeurd. En laat u ook zelf als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijke tempel. Vorm een heilig priesterschap om geestelijke offers te brengen die God welgevallig zijn. Geloven is meer dan een fijne vriendschap

met God. Geloven is een taak! Zoals een voetballer de taak heeft om de bal in het doel te schieten, zo hebben gelovigen de taak om geestelijke offers te brengen.

Vroeger brachten priesters in de tempel fysieke offers. Er werden lammetjes, runderen en duiven geslacht en op een vuur gelegd om God daarmee te eren. Als christenen brengen wij geen fysieke offers meer, omdat Jezus dat gedaan heeft toen hij stierf aan het kruis. Wij brengen geestelijke offers. We danken en aanbidden God; we zijn getuige van Christus, wij helpen mensen die in nood zijn, zijn vergevingsgezind en komen op voor het recht van de arme en voor de toekomst van onze planeet.

Oké, maar kan ik geestelijke offers niet in mijn eentje brengen? Dat scheelt veel ergernis: die broeder, die me dwars zit, die dominee die me niet ligt...

Iemand heeft de kerk eens een oefenplaats genoemd. In je eentje kun je zwijmelen over de liefde, maar liefde leer je pas echt wanneer je ermee aan de slag gaat en je erin oefent. Dan kom je anderen tegen, én jezelf, en moet je een weg vinden! Maar zo kom je ook Hem tegen die ons zijn Geest schenkt, Christus. Dan kan er zomaar iets gebeuren, iets heiligs: Er wordt een tempel gebouwd waarin het God behaagt te wonen en waar het, ondanks alles, verrukkelijk is om te vertoeven.

ds. Peter Smilde is predikant van de Protestantse Gemeente te Drachten en redactielid van Geandewei

Diversen

'Leren van Luther': nieuw cursusjaar vanaf 7 november

Voor iedereen die zich wil verdiepen in geloofsvragen begint op 7 november een nieuw seizoen van 'Leren van Luther'. De naam zegt het al: het gaat in

deze cursus over Luther en de Lutherse liturgie. Dit jaar is het thema 'Met Luther vieren'. In vier bijeenkomsten verkennen de deelnemers enkele kernmomenten uit de Lutherse liturgie. Ook gaan ze samen oefenen en onder woorden brengen wat ze ervaren bij bijvoorbeeld het Avondmaal of tijdens de gebeden. De eerste bijeenkomst staat onder leiding van ds. Susanne Freytag en gaat over 'Een gewijde ruimte binnengaan: intochtlied, voorbereiding, Kyrie en Gloria'. Op 28 november gaat prof.dr. Markus Mathias in op de 'kenmerken van een goede Lutherse preek'. In de derde bijeenkomst op 19 december bespreekt ds. Margot Jonker 'de vorm van het liturgische gebed: zondagsgebed en voorbeden.' Op slotavond op 16 januari is de docent ds. André van der Stoel, over 'het heilig Avondmaal: dicht bij Christus zijn en kwetsbaar bij elkaar.' Alle avonden beginnen om 19.30 uur in de Lutherse Kerk, Nieuwe Oosterstraat 28 in Leeuwarden. Deelnemers betalen 20 euro per persoon. Ze krijgen daarvoor ook een zorgvuldig samengestelde reader (pdf of eigen kopie) met een samenvatting van Luthers betoog en een vertaalde selectie van paragrafen uit zijn traktaat. Aanmelden kan via luthers@xs4all.nl of (06) 12783713

Vrouwen welkom aan de keukentafel bij Anneke Bouw

'Waar wordt het meeste gedeeld en worden de mooiste gesprekken gevoerd, over geloof en andere dingen die je bezig houden? Aan de keukentafel...' Vanuit die gedachte ontvangt Anneke Bouw - echtgenote van Ronald die in deze *Geandewei* de meditatie verzorgde - op 31 oktober vrouwen die het leuk vinden om te delen wat hen bezighoudt en anderen te ontmoeten. 'Christenzussen uit het Noorden' zijn welkom op de Foarwei 15 in Driesum vanaf 19.45 uur.

Byldspraak - Willem Wilstra Dykshûs

Tsjin it plafond fan it dykshûs hinget dizze wynroas / kompasroas. Hy is mei in stange ferbûn mei de wynwizer op it dak.

Krap twahûndert jier ferlyn is boppe op 'e Lauwersseedyk in saneamd 'Kontribúsje' boud foar it Seewarrend Wetterskip. It stiet by Rintsjeshoeke, benoarden Kollumerpomp. Dêr kaam it bestjoer gear en de saneamde 'ingelanden' kamen dêr ek, om harren jierlikse kontribúsje te beteljen.

Mei stoarmwaar en heech wetter wie dêr folk oanwêzich om de seedyk te beweitsjen. Oan de binnenkant fan de seedyk wie opslach mei sân en sekken.

De Lauwerssee is al wer mear as fyftich jier ôfsletten mei in hege saneamde

Deltadyk fan sa'n njoggen meter boppe NAP. Dat seewetter komt dêr no al lang net mear oan ta. It hûske hat syn funksje ferlern mar wurdt wol ûnderhouden.

By dizze foto moast ik tinke oan de gelikenis fan Jezus oer 'it hûs dat fêst stiet op de rots'. Yn Mattéus 7:25-28 stiet te lêzen:

It begjint te eazjen, it wetter fan 'e bergen komt delsetten, it waait in stoarm. En dat batst allegear tsjin dat hûs oan; mar it stoart net yn, want it stiet fêst op 'e rots. Elkenien dy't dizze wurden fan My wol heart en der net neffens docht, liket op ien dy't syn hûs domwei op los sân boud hat. It begjint te eazjen, it wetter fan 'e bergen komt delsetten, it waait in stoarm. Dat batst allegear tsjin dat hûs oan. It stoart yn, it wurdt ien grutte púnfal. Doe't Jezus oan 'e ein kommen wie fan dizze taspraken, wie it folk tige optein oer syn ûnderrjocht, want Hy die it as ien dy't it te sizzen hat, en net sa as har wetlearaars.

Hoofdredacteur:

Arjen Bakker
Romptastrjitte 15
9036 PK Menaam
T. (0518) 750 276
E. redactie@geandewei.nl

*Niet voor opgave en opzeggen
abonnementen, u vindt de contactper-
soon hiervoor bij de berichten van uw
eigen gemeente*

Advertenties:

Media advies Theo Wijbenga
T. (06) 51426179 (8:30 - 13:00 u.)
E. advies@theowijbenga.nl

Familieberichten:

Jaap Hoogenboom
T. (0592) 785 484
E. info@hoogenboom-communicatie.nl

Kopij algemeen deel:

uiterlijk 15 dagen voor verschijnen
naar redactie@geandewei.nl

Vormgeving, druk, post- en digitale abonnementen:

Dekker Creatieve Media en Druk,
E. administratie@geandewei.nl

Boekbespreking

Vijf sterren voor 'Reformatie in de Lage Landen'

Enkele maanden geleden verscheen een belangwekkend boek over (de) Reformatie in de Lage Landen, van de hand van Christine Kooi (1965), hoogleraar Europese geschiedenis aan de Louisiana State University in de Verenigde Staten. Ik aarzel geen moment om de uitgave met de maximale vijf sterren te waarderen. Die behelst namelijk een onovertroffen beschrijving van de vele hervormingsprocessen in de tweede helft van de zestiende en de eerste twee decennia van de zeventiende eeuw in het gebied dat vandaag de dag onder meer ons land omvat.

door dr. Jan Dirk Wassenaar

De Lage Landen

Bij 'Lage Landen' gaat het om het gebied van het huidige Nederland, benevens België, Luxemburg en een noordelijk stukje van de Franse Republiek. In de zestiende eeuw lag het tussen de westgrens van het Heilige Romeinse Rijk en de noordgrens van het koninkrijk Frankrijk. Het behoorde grotendeels tot de samengestelde monarchie van de Habsburgse dynastie. De provincies die vanaf de jaren 1570 onder controle kwamen en bleven van de opstandelingen duidt Kooi aan als de Nederlandse Republiek, de gebiedsdelen die tot het machtsbereik van de Habsburgers behoorden of later opnieuw aan deze heersers toevielen, noemt ze de Zuidelijke of aartshertogelijke Nederlanden. Beide komen in haar boek in gelijke mate aan bod. Het gaat in *Reformatie in de Lage Landen, 1500-1620* dus om een integrale beschrijving van de ontwikkelingen in het hele gebied, niet slechts van die in ons land. Het zou ook onjuist zijn om de blik alleen op 'Nederland' te richten, dan zou de samenhang in het hele gebied worden miskend. De Nederlandse Reformatie had trouwens ook een sterk internationaal karakter.

Religie en oorlog

De geschiedschrijving over de zestiende-eeuwse Lage Landen is veelal gedomineerd door twee thema's: religie en oorlog. In veel monografieën en brede overzichten alsook in algemene geschiedwerken is de Reformatie naar de achtergrond gedrongen door wat vroeger 'De Tachtigjarige Oorlog' heette en vandaag de dag vaak als 'De Opstand' wordt aangeduid. De beschrijving van de militaire en politieke ontwikkelingen voerde zozeer de boventoon dat die op het godsdienstige terrein onvoldoende aandacht kregen. Waar die laatste wel royaal in beeld kwamen, gebeurde dat al te vaak vanuit niet alleen een te 'noordelijk' (lees: te nationaal), maar ook vanuit een te protestants (lees: te confessioneel) perspectief. Kooi heeft de verleiding om daar aan mee te doen, weerstaan. Ze heeft de verschillende, gecompliceerde hervormingsprocessen – ook op het katholieke erf! – evenwichtig in beeld gebracht. Ze heeft volledig rechtgegaan aan de veelsoortigheid.

Vele reformaties

Dat vóór 'Reformatie' in de titel van het boek niet het bepaalde lidwoord 'de' staat, is veelzeggend. De auteur karakteriseert de Nederlandse Reformatie als rudimentair, gefragmenteerd, eclecticisch en chaotisch. Met andere woorden: het was eerder een allegaartje van reformaties dan één duidelijk proces. Dat had onder meer te maken met het feit dat het ge-

bied geen samenhangende eenheid vormde. De Lage Landen omvatten een heel zwakke afzonderlijke en licht ontvlambare autonome bestuurlijke entiteiten, machten, privileges en gewoonten, het was een samengestelde staat met een minimum aan centraal bestuur. Kooi parafraseert de Britse historicus J.S. Bromley: de Nederlandse geschiedenis is in hoge mate de som van haar lokale geschiede-

nissen. Het diffuse karakter van de bestuursvorm zorgde ervoor dat de reformaties ongelijksoortige vormen aannamen. Een monolithische visie op 'de' Reformatie is dan ook onjuist. Wat men zeker ook niet moet vergeten: dat het katholicisme in de Zuidelijke Nederlanden is gerevitaliseerd, het is net zo'n belangrijke erfgenaam van de godsdienstige vernieuwingstrend als het gereformeerd protestantisme in ons land geweest, aldus Kooi.

Het grote verhaal

In de negentiende en de twintigste eeuw presenteerden historici graag omvattende, breed opgezette beschouwingen. Ze brachten synthetische werken op de markt, waarin ze 'het grote verhaal' vertelden. De laatste tijd zien we in het historisch onderzoek meer nadruk op de diepte dan op de breedte: de specialisatie – ze wordt aangedreven door lokaal onderzoek – viert vandaag de dag hoogtij. De talloze meer recente *casestudy's* brachten aan het licht dat de grote verhalen ernstige tekortkomingen vertoonden waar het op nauwkeurigheid en interpretatie aankwam. Kooi heeft in haar complete geschiedenis het werk van veel historici van de afgelopen decennia die meer op de vierkante centimeter gearbeid hebben,

'verwerkt'. Je krijgt de grote lijn te pakken, maar je krijgt ook aardige details voorgeschoteld. Het gaat dan niet alleen om veranderingen op het terrein van de geloofsleer als drijfveer voor godsdienstige hervormingen, maar ook om tal van sociale, economische, culturele en politieke factoren die een rol hebben gespeeld. Dat perspectief, dat door de historiografische secularisering op gang gekomen is, wordt door Kooi helemaal gehonoreerd.

De bredere context

In de conclusie beschrijft Kooi 'de bredere context'. Ze benadrukt dat het godsdienstige enthousiasme van de laatmiddeleeuwse Nederlandse samenleving en cultuur onderdeel van een veel bredere Europese trend was. In veel opzichten kwam de Nederlandse Reformatie sterk overeen met de veranderingen elders. Dat neemt niet weg dat er ook sprake was van verschillen met de ontwikkelingen in andere landen. Ik geef enkele observaties door:

In navolging van haar collega Judith Pollmann stelt Kooi dat in de Franse burgeroorlogen de hugenoten vaak het mikpunt waren van uitbarstingen van hevig volksgeweld. In de Nederlanden waren het doorgaans soldaten en niet burgers die zich aan confessioneel geweld te buiten gingen.

Het gereformeerde protestantisme was in de Lage Landen een volksbeweging 'van onderop'. Elders – men denke aan de vele rijksgebieden in Duitsland, aan de Scandinavische monarchieën en het Engelse koninkrijk – was de Reformatie vaak een 'vorstelijke' actie. De heersers probeerden de nieuwe religie aan hun onderdanen op te leggen. De Zuidelijke Nederlanden kozen voor de strategie om de godsdienstige minderheden met wortel en tak uit te roeien, men ging voor confessionele eenheid. De Nederlandse Republiek probeerde het binnenlandse godsdienstige pluralisme te managen. In die zin was er in ons land sprake van confessionele verscheidenheid.

Het is wel duidelijk: Reformatie in de Lage Landen, 1500-1620 verdient vijf sterren!

Christine Kooi, *Reformatie in de Lage Landen, 1500-1620*; Prometheus, Amsterdam, 2023; 364 p.; ISBN 9789044652925; 27,50 euro

Op de voorpagina het omslagbeeld van het boek: 'De zielenvisserij' door Adriaen Pietersz. van der Venne, 1614; Rijksmuseum, Amsterdam. Een allegorische voorstelling van het gevecht van de verschillende godsdienstige stromingen om de zielen van de gelovigen.

'De vrouw van Lot' van Anna Achmatova

Het gedicht 'De vrouw van Lot' is zo'n honderd jaar geleden geschreven door de Russische dichteres Anna Achmatova (1899-1966). Zij werd geboren in een dorp vlakbij Odessa - nu de belangrijkste havenstad van Oekraïne - en ze overleed in een verpleeghuis in de buurt van Moskou.

door Tonko Ufkes

Honderden prachtige gedichten schreef ze, en dat in de jaren rond de Eerste en daarna de Tweede Wereldoorlog, de jaren rond de Russische Revolutie en de terreur van Stalin. Gebeurtenissen die als een donkere wolk over haar leven hingen: haar eerste man werd gefusilleerd en haar laatste man stierf in een strafkamp. Haar zoon werd jarenlang gevangengehouden en zelf werd ze verstoten uit de Schrijversbond.

Toch bleef ze gedichten schrijven. Ruim driehonderd zijn in 2007 in een Russisch-Nederlandse editie verschenen, de Nederlandse vertaling is van Margriet Berg en Marja Wiebes. Deze zomer verscheen de ééntalige Nederlandse heruitgave bij Van Oorscot. Het gedicht 'De vrouw van Lot' is in 1924 geschreven, haast honderd jaar geleden, toen Anna Achmatova zelf zo'n vijftienvintig jaar oud was.

Genesis

In het Bijbelboek Genesis wordt zo nu en dan verteld over Lot, de neef van Abraham; hij trok mee naar het beloofde land, hij ging later in de Jordaanvallei wonen, hij werd door Abraham uit gevangenschap bevrijd. Maar vooral: Lot is één van de hoofdpersonen in het verhaal van de verwoesting van de steden Sodom en Gomorra.

In Genesis 19 wordt de vlucht uit Sodom als een spannende film beschreven: "Zodra het licht begon de worden zetten de engelen Lot aan tot spoed: 'vlug, ga hier weg met uw vrouw en uw twee dochters... Toen Lot aarzelde, grepen de mannen hem en zijn vrouw en zijn twee dochters bij de hand, omdat de HEER hem wilde sparen, en ze trokken hem mee de stad uit. Pas buiten de stad bleven ze staan. Toen zei een van hen: 'Vlucht, uw leven is in gevaar! Kijk niet om en sta nergens in de vallei stil.'"

Ongeveer op dit punt begint het gedicht van Anna Achmatova. Het is een liefdevol, een begripend gedicht.

Vaak wordt de vrouw van Lot gezien als iemand die nog met één been in de zondige stad Sodom staat, als iemand die haar redding maar amper accepteert, als een kleingelovige - om dat woord eens te gebruiken - die misschien juist daarom ook gestraft wordt.

Maar zo wordt ze niet gezien en beschreven door dichteres Anna Achmatova. Integendeel: de vrouw van Lot wordt liefdevol beschreven als een mens van vlees en bloed. Als een mens die doet wat alle mensen zouden doen: omkijken.

De vrouw van Lot

En zijne huisvrouw zag om van hem;
en zij werd een zoutpilaar.

Genesis

En zie, de rechtvaardige werd door Gods bode,
Groots, stralend, door 't zwarte gebergte geleid,
Maar angst sprak zijn vrouw aan en leek haar te noden:
'Je kunt nu nog omzien, er is nu nog tijd,

Kijk om naar jouw Sodom, naar 't rood van de torens,
De hof waar je spon, waar je zong op het plein,
Naar 't huis waar je kinderen werden geboren,
Waarvan nu de ramen al uitgedoofd zijn.'

Ze keek, en geketend door doodlijke pijnen
Verloor ze het licht in haar ogen. Terstond
Werd zij tot een zoutpilaar, wit en doorschijnend,
Haar voeten, eens rap, groeiden vast aan de grond.

Wie zal deze vrouw in de toekomst bewenen,
Wat stelde haar ondergang eigenlijk voor?
Mijn hart zal haar nimmer vergeten, degene
Die omzag, voor één blik het leven verloor.

24 februari 1924

Anna Achmatova (1899-1966)

uit: Gedichten, uitgeverij Van Oorscot, Amsterdam 2023

De vlucht van Lot en zijn dochters uit Sodom, verbeeld in het Liber Chronicarum, een geïllustreerde encyclopedie uit Neurenberg uit 1493. Lots vrouw keek om en werd een zoutpilaar.

Persoonlijk Levenskunst

Levenskunst.... Het is iets dat niet zo eenvoudig te leren is. Maar als je geluk hebt, dan zijn er mensen in je omgeving die deze kunst hebben ontwikkeld: van hen kun je leren. Want het is een kunst, een kunde. Iets dat je, na veel oefenen en vallen en opstaan, je min of meer eigen kunt maken.

door Nelleke Berntsen

Over levenskunst is in de Bijbel veel te vinden. We denken al snel aan de wijze woorden van Prediker. De schrijver heeft de zin van het leven gezocht in alles wat een mens maar kan bedenken, maar uiteindelijk kan hij alleen maar teleurgesteld vaststellen, dat het allemaal 'lucht en leegte' is. Hij heeft zich met hart en ziel ingespannen om te ontdekken wat wijs is en wat dwaas en onverstandig. Maar ook dat is enkel najagen van wind, schrijft hij. Want wie veel wijsheid heeft, heeft veel verdriet en wie kennis vermeerdert, vermeerdert ook smart.

En zo probeerde hij uiteindelijk slechts te genieten van de genoegens van het leven. En dat waren er vele, want hij kon het zich allemaal veroorloven. Die genoegens lagen niet alleen op het vlak van eten, drinken en vrolijk zijn. Hij ondernam ook grootse dingen, zoals het bouwen van paleizen en het aanleggen van wijngaarden, tuinen en parken. Zo vergaarde hij meer bezit dan iedereen die voor hem in Jeruzalem heeft geregeerd. Maar ook dat kon hem niet voldoende bevrediging schenken. Want toen hij alles wat hij ondernomen had nog eens in ogenschouw nam, zag hij in, dat het allemaal maar lucht was en het najagen van wind.

Uiteindelijk komt hij tot de conclusie dat het maar het beste is om te genieten van het goede dat God geeft. Veel méér kunnen wij mensen er niet van begrijpen. Omdat alles wat ons hier op aarde bezig houdt dus betrekkelijk is, biedt het uiteindelijk geen houvast. 'Heb daarom als enig houvast maar ontzag voor God en leef Zijn geboden na', zo eindigt Prediker zijn levenslessen.

Heilige Geest

Later, in het Nieuwe Testament, lezen we meer wijze woorden voor ons leven, vooral na de komst van Jezus en helemaal als de Heilige Geest is uitgestort over de christenen. Want de Heilige Geest is bij uitstek Degene die ons door dit leven kan loodsen en ons steeds de beste weg kan wijzen door de jungle van het leven. Want een jungle is het! Dat wordt steeds meer zichtbaar. Heel lang konden wij geloven dat wetenschap en vooruitgang de mensen en de wereld beter zouden maken. Maar inmiddels moeten we onder ogen zien, dat ook dit een illusie is gebleken.

Dr. A. van de Beek benoemt in dit verband (in zijn boek *Toeval of schepping*) de neiging van wetenschappers om een nieuwe ontdekking

te snel te zien als hét overkoepelende antwoord op allerlei vragen. Als dan het stof wat is opgetrokken, blijkt elke nieuwe ontdekking ook weer nieuwe vragen op te roepen. Als voorbeeld geeft hij de evolutietheorie. In die zin is er een overeenkomst met de verzuchting van Prediker, denk ik dan.

Een heel ander geluid, maar voor mij een voorbeeld van levenskunst, trof ik aan in een eenvoudig boekje uit 2008, *Spelende voor Gods aangezicht*, het levensverhaal van dominee Klaas van Twillert (1919-2011). Hij was een eenvoudige sigarenmaker en altijd al bezig met het geloof en Gods Woord. Zo ontwikkelde hij een gevoelige antenne voor de Heilige Geest. Het leidde er toe, dat hij via de weg van de singuliere gaven dominee werd, in de Christelijke Gereformeerde Kerk. Vol overgave zette hij zich in voor zijn eerste gemeente en ook in de volgende gemeente waarin hij beroepen werd. Maar het ging voor deze laatste gemeente kennelijk te ver. Het vuur van zijn prediking was na een paar jaar voor de kerkenraad te heftig. Hij werd door hen uit het ambt gezet. De manier waarop hij omgaat met alles in zijn leven, ook hiermee, vanuit zijn vertrouwen in God, is voor mij een echte les in levenskunst.

Altijd stralend en opgewekt

Uiteindelijk ging hij steeds meer preken in evangelische gemeenten en daar heb ik hem ook leren kennen. Hij was een ware 'brenger van Gods Woord' en ik zie hem nog voor me: altijd stralend en opgewekt het podium betredend en steeds weer met een aanstekelijke en bemoedigende boodschap. Wat mij vooral is bijgebleven is, dat de Heilige Geest hem liet zien, dat wij door de verlossing in Christus niets meer hoeven te 'verdienen'. Al ons werken komt dus als het ware neer op 'spelen voor Gods aangezicht' en dit is een bevrijdend inzicht. Vandaar de titel van dit boekje. Het staat inmiddels al jaren bij mij in de boekenkast en toen ik me dat laatst weer realiseerde heb ik het met veel genoegen opnieuw gelezen. Ik werd er weer door bemoedigd en daarom schrijf ik er hier ook over. Het is nog vrij makkelijk te vinden in internetboekwinkels. Wij allen kunnen in deze tijd wel zulke bemoedigingen gebruiken. En zeker ook zijn we gebaat bij lessen in levenskunst die ons dichter bij het hart van God kunnen brengen.

Nelleke Berntsen uit Leeuwarden is gepensioneerd docente godsdienst en redactielid van Geandewei

Diversen

CantAmici brengt Requiem van Fauré op Gedachtenisondag

Vocaal ensemble CantaAmici brengt op 26 november, Gedachtenisondag, vanaf 15.00 uur onder meer het *Requiem* van Fauré in de Kruiskerk in Burgum, samen met Jochem Schuurman (orgel) en Nienke van Leijden (harp). Het *Requiem* is beroemd geworden door de serene en troostende melodieën. De kleinschalige uitvoering en de warme klanken van de harp geven ruimte voor reflectie en bezinning. CantAmici, zingende vrienden, bestaat uit veertien ervaren zangers uit Noord-Nederland en staat onder leiding van Henney Venema. Ze zongen jarenlang bij grote koren, bij kamerkoren en in kwartetten. Kaarten kosten 12,50 in de voorverkoop via cantamici.nl en 15 euro aan de kerk.

Lezing over Nederlands-Indië bij PCBO-NEF op 8 november

De Protestants Christelijke Ouderenbond (PCOB) Noardeast-Fryslân houdt op 8 november een speciale middag voor ouderen in het gebouw van de Vrije Baptistengemeente 'Nehemia' aan de Zaagmolenstraat (bij de watertoren) in Dokkum. Spreker is Jan van der Kuur. Hij komt vertellen over het koloniale verleden in Nederlands-Indië en dan speciaal over de brieven van zijn vader als soldaat op Java. De middag begint om 14.30 uur. Ook niet-leden zijn van harte welkom.

Gospel Event Leeuwarden keert terug, 8e editie op 18 november

Gospelkoor The Young Christian Singers komt op zaterdag 18 november met de achtste editie van het Gospel Event Leeuwarden. Het koor van ongeveer dertig leden is aangevuld met een groot projectkoor, zodat in totaal ongeveer 150 zangstemmen onder leiding van Wilco Kloosterman staan. De achtste editie moest worden uitgesteld vanwege de coronamaatregelen: toen die werden opgeheven was de limiet van 120 deelnemers aan het koor binnen een paar weken bereikt. „De coronaperiode leerde ons nog meer de waarde inzien van samen muziek maken”, aldus Kloosterman. Het concert begint om 19.30 in Stadskerk De Wijngaard aan de Mr.P.J. Troelstraweg 147a. Kaarten á 7,50 euro zijn te koop via theyoungchristiansingers.nl.

VOLGENDE KEER in G eandewei

De razzia van Rotterdam

Houten klaas

*Nije rige oer de kânsel
fan Kimswert*

foto: Jan Bos